

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. КАРАЗІНА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Кафедра англійської філології та методики викладання іноземної мови

Рекомендовано до захисту
Протокол засідання кафедри № ____
від « ____ » _____ 2025 р.
Завідувач кафедри Морозова І.І.
(прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
СЕМАНТИКА І ПРАГМАТИКА РИТУАЛІЗОВАНИХ ПРОМОВ
БРИТАНСЬКИХ МОНАРХІВ

Виконавець:

студентка: II курсу магістратури,
групи АМП-62
Авдєєнко Валерія Олександрівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник роботи:

Морозова Ірина Ігорівна,
кандидат філологічних наук, доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою: _____

кількість балів: _____

Підпис керівника _____

Кваліфікаційну магістерську роботу захищено на засіданні Екзаменаційної комісії

Протокол № ____ від « ____ » _____ 2025 р.

Голова Екзаменаційної комісії _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Харків – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РИТУАЛІЗОВАНОГО ДИСКУРСУ	6
1.1. Поняття дискурсу в сучасній лінгвістиці	6
1.2. Ритуалізований дискурс: визначення, ознаки, повторюваність.....	8
1.3. Теорія мовленнєвих актів	10
1.3.1. Концепція Дж. Остіна	10
1.3.2. Класифікація Дж. Сьорла	12
1.3.3. Українські дослідження мовленнєвих актів	13
Висновки до розділу 1	13
РОЗДІЛ 2. РИТУАЛ ВІДКРИТТЯ БРИТАНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ЯК СОЦІО-ЛІНГВІСТИЧНЕ ЯВИЩЕ	15
2.1. Історичний та культурний контекст: традиції британської монархії.....	15
2.2. Опис основних етапів церемонії відкриття Парламенту.....	16
2.2.1. Підготовчий етап та урочисте прибуття монарха	16
2.2.2. Виклик депутатів Палати громад	17
2.2.3. Тронна промова.....	18
2.2.4. Завершення церемонії	19
2.3. Символіка та ритуальні дії.....	19
2.3.1. Корона та регалії	19
2.3.2. Архітектурне оформлення та просторова організація	19
2.3.3. Церемоніальні предмети та їхня вербалізація.....	20
2.3.4. Символіка кольорів та їх вербальне втілення	20
Висновки до розділу 2	21
РОЗДІЛ 3. ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ РИТУАЛУ ВІДКРИТТЯ ПАРЛАМЕНТУ	22
3.1. Формульність та повторюваність: традиційні звертання	22
3.1.1. Традиційні формули звертання	22

3.1.2. Архаїчні мовні форми та їхні функції.....	23
3.1.3. Еволюція формульних виразів	24
3.2. Типові мовленнєві акти в дискурсі тронної промови.....	25
3.2.1. Декларативи в королівських промовах	25
3.2.2. Директиви у ритуальному контексті	26
3.2.3. Експресиви та їх ритуальна функція	27
3.2.3. Перформативи у промові монарха	27
3.4. Лінгвокультурологічні особливості: взаємодія мови і традицій	28
3.4.1. Культурно-специфічна лексика	28
3.4.2. Аксіологічні компоненти	29
3.5. Універсальні та національно-специфічні елементи британського політичного ритуалізованого дискурсу тронної промови.....	30
Висновки до розділу 3	31
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	34
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	38
ABSTRACT	39

ВСТУП

Одним із сучасних напрямів мовознавчих досліджень є вивчення дискурсу та його типів, у т.ч. таких, як інституційний чи ритуалізований дискурс (див., наприклад, [4; 47]); останній відіграє ключову роль у ідентифікації культури й поєднує в собі лінгвістичні, прагматичні та цивілізаційні аспекти комунікації. Зосередженість сучасних розвідок у галузі прагматики на формах дискурсу та їхній ролі у соціальних, культурних та традиційних аспектах мовленнєвої взаємодії, на особливостях ритуалізованих типів дискурсу та їхній функції як засобу збереження культурних традицій обґрунтовує **актуальність** виконаного **дослідження** тронних промов британських монархів.

Мета дослідження полягає в проведенні лінгвістичного аналізу ритуалу відкриття Британського парламенту. Для досягнення поставленої мети у роботі було вирішено низку наступних **завдань**:

- встановити засадничі теоретичні принципи аналізу ритуалізованого політичного дискурсу та його одиниць;
- описати ритуал відкриття Парламенту як соціо-лінгвістичне явище, що відбивається на лінгвістичних практиках його ключових учасників, у т.ч. британського монарха;
- охарактеризувати семантичну складову тронної промови у вигляді наявних в ній формульних та культурно-специфічних елементів;
- проаналізувати прагматичну складову тронної промови у вигляді наявних в ній типових мовленнєвих актів.

Об'єктом дослідження обрано дискурс тронної промови британських монархів, а **предметом дослідження** виступають семантико-прагматичні аспекти ритуалізації тронної промови – формульна та культурно-специфічна лексика й типові мовленнєві акти.

Матеріалом дослідження є відрізки тронної промови британського монарха як ритуалізованого типу дискурсу, що містять культурно-специфічну лексику й типові мовленнєві акти, відібрані методом суцільної вибірки з

транскриптів офіційних промов британських монархів при відкритті Парламенту та описів засідань Парламенту та протоколів церемоній.

У роботі використовувались наступні **методи дослідження**: дискурсивний аналіз для критичного вивчення ритуалізованого дискурсу британських монархів, виявлення в ньому соціо-культурного контексту; аналіз мовленнєвих актів; контекстний аналіз досліджуваних мовних одиниць.

Теоретичне значення роботи полягає в поглибленні розуміння про функціонування британського ритуалізованого політичного дискурсу як особливої форми інституційної мовленнєвої взаємодії, поглиблені знання про номенклатуру мовленнєвих актів та їх використання в ритуалізованому політичному дискурсі.

Практичне значення роботи виявляється в можливостях подальшого використання її результатів у курсах з теоретичної граматики з порівняльним компонентом (тема «Теорія дискурсу»), стилістики з порівняльним компонентом (тема «Лексичні стилістичні ресурси»), лінгвокраїнознавства (тема «Політична система Великої Британії»), при написанні курсових та дипломних проєктів студентами факультету іноземних мов.

Наукова новизна дипломної роботи підлягає у комплексному розгляді функціонування формульних та культурно-специфічних, а також мовленнєво-актових елементів тронної промови як ритуалізованого дискурсу.

Обсяг та структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел, у т.ч. джерел ілюстративного матеріалу, й анотації. Загальний обсяг роботи – 40 сторінок. Список використаних джерел включає 50 позицій, з яких 41 – іншомовні.

Апробація основних положень роботи відбулася на студентській науковій конференції кафедри англійської філології та методики викладання іноземної мови Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (19 листопада 2025 року).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РИТУАЛІЗОВАНОГО ДИСКУРСУ

1.1. Поняття дискурсу в сучасній лінгвістиці

Феномен дискурсу є об'єктом багатьох та різноманітних досліджень протягом досить довгого часу. Проте він настільки багатограним явищем, його призначення та вивчення все ще є предметом активних дискусій у вітчизняному та зарубіжному мовознавстві (див., наприклад, [5; 6; 20; 47; 48; 50]). У загальному своєму значенні дискурс є «... проявом важливої людської потреби – комунікації» [2, с. 129]. Також він є агломерацією всіх чинників та аспектів: культурних, психологічних, соціальних тощо [22, с. 18–19].

Основні сучасні потрактування дискурсу були зроблені і в роботах французьких науковців, наприклад М. Фуко, який розглядав дискурс у своїй головній роботі “L'ordre de discours”, як систему висловлювань, що створює об'єкти, які обговорюються в той чи інший момент [23, с. 27]. Він вважав, що дискурс це не просто комунікативний образ, а що саме дискурс і створює реальність, тобто що треба було б сказати в певних умовах або навіть в певний історичний час [23, с. 8]. Також він чітко вказував, що саме соціум та його умови створюють особливості використання дискурсу: «Гадаю, що стиль західної літератури, протягом століть брав за основу природність, правдивість, щирість, науку – коротко кажучи як «істинний/правдивий дискурс» [23, с. 6]. Тобто для М. Фуко є конкретна міра того, що можна вважати за основний, початковий дискурс і, відшторвхуючись від нього, досліджувати інші види. Також він вказував, що початки та пошуки істини, підкріплювались інституційними опорами та в певній мірі формувався дискурс через примус [23, с. 15]. Всі ці історичні аспекти є засадничими для вивчення та розвитку досліджень дискурсу та його варіацій.

Інший розробник засадничої для цієї дипломної роботи теорії дискурсу – це Т. ван Дейк. У праці під назвою «Discourse as structure and process» він доказує, що дискурс – це комунікативна дія, яка спрямована на інтеракцію між мовцем, слухачем у певному часі, просторі, умовах протікання комунікації, і характеризує дискурс як комунікативну подію або як вербальну взаємодію [47, с. 3]. Підкреслимо, що автор вказував та наголошував на тому, що дискурс хоч і є комунікативною взаємодією, необхідно звернути увагу на часові та просторові форми реалізації дискурсу та на те, що насправді мається на увазі, коли вербалізується як частина інтеракції [47, с. 9]. Тобто взаємопорозуміння, якого можна досягти шляхом обробки мови обох сторін, оточуючим середовищем та сенсом, який вкладений у слова.

Підсумовуючи, дослідник виділив три виміри поняття дискурсу, такі як:

- мовне використання;
- переконання чи когніція;
- взаємодія в соціальних ситуаціях [47, с. 56].

Визначення явища дискурсу вітчизняними лінгвістами представляють його як складну систему, в якій задіяні не лише звичайний текст, але й екстралінгвістичні явища. Розуміння лінгвістики від українських дослідників, спирається на традиції теорії мовленнєвої діяльності, де дискурс розглядається як різноманітне та складне явище комунікації та включає не тільки текст, а й екстралінгвістичну складову [5, с. 34].

І. С. Шевченко пропонує розглядати дискурс як інтегральний феномен, як мисленнєво-комунікативну діяльність, яка є сукупністю процесу й результату [7, с. 9]. На її думку дискурс включає в себе лінгвальний та позалінгвальний аспекти [там само]. Це визначення свідчить про те, що можна виявити нову парадигму, в основу якої лежать когнітивні та комунікативні частини, які треба розглядати у сукупності, вивчаючи всі процеси, які виходять з цих двох частин. Таким чином дослідження стане міждисциплінарним, адже мовознавець бере до уваги комплексні чинники творення дискурсу.

Вищезазначена думка підтверджується висловленим у другій половині ХХ ст. Г. Г. Почепцовим припущенням, що дискурс є текстом, зануреним у ситуацію спілкування, тому аналіз дискурсу має передбачати й дослідження умов свого створення [3, с. 12]. На цьому підґрунті Г. Г. Почепцов виділив низку типів дискурсу. Він виокремлює теле- і радіодискурси, газетний, театральний, кінодискурс, літературний дискурс, рекламний дискурс, політичний, релігійний (фідеїстичний) дискурси [3, с. 84].

Треба також зазначати, що досить важливу ланку в дискурс-аналізі [50] займає дослідження саме інституційних типів дискурсу, куди входять політичний, юридичний, медичний, релігійний та інші. В інституційному дискурсі завжди присутні статусні та рольові відносини між учасниками [50, с. 131], що надає можливість розглядати дискурс тронної промови британських монархів як особливий жанр.

Отже, ця робота має на меті описати об'єкт дослідження в реалізації його лінгвального аспекту (типових уживаних мовленнєвих актів) та позалінгвального аспекту (його аксіологічного компоненту) разом із культурологічними чинниками, що впливають на результат – творення ритуалізованого політичного дискурсу тронної промови.

1.2. Ритуалізований дискурс: визначення, ознаки, повторюваність

Ритуалізований дискурс становить особливий інтерес для сучасних дослідників через наявність у ньому поєднання мовних та соціокультурних аспектів комунікації, які доповнюють традиційні виступи та роблять акцент на підтримці кожної особливої вербальної культури, мовної взаємодії між реципієнтами [46, с. 149]. Цей тип дискурсу є надзвичайно складним у аналізі, але він характеризується високим ступенем формалізації та певним символічним змістом.

Дослідження саме ритуалу [25] в гуманітарних науках традиційно проводиться протягом не одного століття. Нами були проаналізовані роботи

таких науковців як В. Тернера [46] та Е. Дюркгейма [18], в яких вони довели, що ритуал формується на основі соціальних потреб та забезпечує згуртованість та розповсюдження, передачу культурних та традиційних цінностей [18, с. 32]. У лінгвістичному контексті ритуал розглядається як комунікативна подія з притаманними їй мовними особливостями [46, с. 167].

Встановлено, що ритуалізований дискурс визначається як різновид інституційного дискурсу та характеризується великою кількістю формальних особливостей, символічного змісту та спрямований на розповсюдження та підтримку культурних елементів в процесі комунікації [1, с. 163].

Основними характеристиками ритуалізованого дискурсу є [25, с. 123]:

1. **Формалізованість** – це використання чітко визначених та побудованих фраз, речень, висловлень з використанням специфічної лексики, яка є вживана та зрозуміла певній лінгво-культурній спільноті. Підтримання форми впливає на правильне використання та розуміння самого ритуального дискурсу та його одиниць, наприклад, мовленнєвих актів.

2. **Повторюваність** – стабільне та регулярне відтворення одних і тих самих мовленнєвих актів, структур та послідовностей дій. Цей елемент забезпечує впізнавання та поєднання з традиціями.

3. **Перформативність** – це особлива здатність, при якій висловлення не лише описують дійсність, а й вносять певні зміни, адже в ритуалізованому дискурсі слова здійснюють соціальні трансформації (наприклад ієрархічне розділення, надавання ролей, статусу та повноважень).

4. **Символічність** – використання мовних аспектів з особливим символічним змістом, так як слова та вирази часто означають більше, ніж їхній поверхневий, оригінальний зміст.

5. **Сакралізованість** – унікальне ставлення до ритуального мовлення, як до чогось священного, а якщо з'являються зміни в формулах та структурах, це може сприйматися як загроза та порушення традицій та культури.

6. Колективність – ритуалізований дискурс завжди має соціальний характер, спрямований на лінгво-культурну спільноту, в якій і для якої він твориться.

Повторюваність, як основна особливість ритуалізованого дискурсу вимірюється наступними аспектами:

- повторення в часі – ритуали виконуються регулярно в певні проміжки часу (наприклад, церемонія відкриття британського Парламенту, де виголошується тронна промова монарха, відбувається раз на рік);
- повторення в структурі – використання одних і тих самих схем, послідовностей, висловлень, дій;
- повторення лексичні та граматичні – вживання сталих виразів, форм, граматичних конструкцій, архаїзмів тощо.

У практичній частині магістерської роботи буде розглянуто тронну промову британського монарха як ритуалізований тип дискурсу з використанням низки усталених мовленнєвих актів, традиційних формул, звертань, оголошень, що підкреслює культурний зв'язок з культурними традиціями та особливостями британської лінгво-культурної спільноти.

1.3. Теорія мовленнєвих актів

Вказана теорія була розроблена в середині ХХ століття британським філософом Дж. Остіним та розвинута його учнем Дж. Сьорлом. Вона стала найвпливовішим інструментом досліджень у царині прагмалінгвістики, оскільки вона в корені змінила розуміння природи мовлення та довела, що слово є дією.

1.3.1. Концепція Дж. Остіна. Робота Дж. Остіна “How to do things with words” [8] 1962 р. стала фундаментом для подальших праць та розвитку розуміння мовленнєвих актів. У ній він сформулював основні принципи функціонування мовленнєвих актів, причому відправною точкою стало доведення різниці між descriptive (констативними) та performative

2. відповідність учасників та умов процедури;
3. відповідне та правильне виконання мовленнєвого акту;
4. щирість намірів учасників.

Пізніше автор вирішив змінити свої жорсткі переконання про розподіл усіх актів на констативи та перформативи й розробив загальну теорію мовленнєвих актів, виділивши три головні аспекти будь-якого мовленнєвого акту: локутивний акт, іллокутивний акт та перлокутивний акт [8, с. 45].

Локутивний акт – це говоріння, тобто продукування звуків, які мають певне значення. Іллокутивний акт – це те, що вербально ми робимо під час говоріння (наказуємо, обіцяємо тощо). Перлокутивний акт – це результат нашого говоріння, тобто що відбудеться після переконань, заспокоювальних слів, слів підтримки [8, с. 45–47]. Дж. Остін зробив і певні висновки, які підтверджують потребу в дослідженні нашої теми: «Я стверджую, що це стосується всіх церемоніальних актів, а не лише вербальних, і що вони вимовляються частіше» [8, с. 26].

Також, він визнав, що його класифікація не є не вичерпною та існує безліч варіантів того, щоб можна було назвати «незадоволенням» в мовленнєвому акті. Нижче розглянемо, яким чином теорія Дж. Остіна отримала розвиток у вигляді детальної класифікації мовленнєвих актів.

1.3.2. Класифікація Дж. Сьорла. Дж. Сьорл, як учень та послідовник Дж. Остіна, розвинув та краще систематизував теорії свого вчителя, крім того, запропонував власну класифікацію саме іллокутивних актів за критерієм іллокутивної мети [38] і виділив:

1. Репрезентативи – мовленнєві акти, які змушують учасника комунікації висловити істинну пропозицію (ствердження, констатування тощо).
2. Директиви – змушують слухача виконати дію (прохання, накази тощо).
3. Комісиви – змушують слухача виконати майбутню дію (пообіцяти, пригрозити тощо).
4. Експресиви – показують внутрішній, психологічний стан учасника комунікації (подяки, вибачення тощо).

5. Декларативи – вносять зміни до пропозицій у висловленні (звільнити з роботи, похрестити) [38, с. 79–82].

Усі вони є складовими природнього мовлення і вживаються, у т.ч. в дискурсі тронної промови й будуть проаналізовані у практичному розділі кваліфікаційної дипломної роботи.

1.3.3. Українські дослідження мовленнєвих актів. В українському мовознавстві теорія мовленнєвих актів активно досліджується та розробляється з 80-х років минулого століття. Г. Г. Почепцов зміг зробити адаптацію основних положень іноземних дослідників до матеріалів української мови, але приділив більшу увагу комунікативним та прагматичним аспектам висловлення [3].

На основі розробленої Г.Г. Почепцовим номенклатури М. Г. Сушко-Безденежних проводить дослідження конституційного дискурсу та використовує теорію мовленнєвих актів для аналізу юридичних текстів, тим самим демонструючи специфічне застосування перформативів у правовій сфері [14, с. 64]. Було виявлено, що культурні аспекти також впливають на дискурс та конкретне використання елементів у ньому.

Отже, вивчення ритуалізованого дискурсу дуже багатогранне, мовленнєві акти можуть мати специфічні та особливі характеристики. Вони виконують свої іллокутивні функції, але й використовуються для підтримання конкретної, тобто ритуальної, атмосфери та можуть уживатися для демонстрації позицій осіб та поваги до традицій та символічного наповнення церемонії.

Висновки до розділу 1

1. Сучасне потрактування дискурсу представляє його як максимально комплексне, багатовимірне лінгвокультурне утворення, яке не зводиться до тексту чи мовлення. Він утворюється на перетині комунікативної дії, соціального контексту та когнітивно-оцінних параметрів. Відправною точкою розгляду явища «дискурс» став доробок французького філософа М. Фуко, для

якого дискурс – це механізмом творення об'єктів реальності та встановлення режимів істинності через історично зумовлені правила побудови висловлення.

2. У працях Т. ван Дейка дискурс репрезентовано як явище мовленнєвої інтеракції в конкретному хронотопі, тобто як процес конструювання взаємодії мовця і слухача через інтеграцію мовних даних, ментальних моделей та зовнішніх чинників. Т. ван Дейк розбудовує триєдину структуру дискурсу: мовне втілення, переконання та соціальна інтеракція.

3. Українська лінгвістична традиція, вбудовуючи уявлення про дискурс у простір теорії мовленнєвої діяльності, підкреслює його інтегративний характер, що поєднує лінгвальні та екстралінгвальні чинники. Вітчизняні лінгвістичні школи застосовують міждисциплінарність у підходах до аналізу та типологізації дискурсів, окреслюючи окремий сегмент – інституційні різновиди з фіксованими статусно-рольовими відносинами.

4. Ритуалізований дискурс являє собою специфічний тип дискурсу інституційного. Його основною ознакою є зафіксованість формул і процедур, що забезпечує повторюваність, символічну впізнаваність й певну сакралізацію комунікативного акту.

5. Ритуалізований дискурс може бути вербалізований мовленнєвими актами, які у цьому дослідженні представлені доробком Дж. Остіна та Дж. Сьорла. Виділяють перформативи, або дії, що здійснюється вербально, а іллокутивні типи (репрезентативи, директиви, комісиви, експресиви, декларативи) є операційними одиницями цієї дії. Ритуалізований дискурс, представлений цими мовленнєвими актами, не лише відтворює культурну традицію суспільства, але й творить політичну та культурну реальність у момент свого проголошення.

РОЗДІЛ 2.

РИТУАЛ ВІДКРИТТЯ БРИТАНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ЯК СОЦІО-ЛІНГВІСТИЧНЕ ЯВИЩЕ

2.1. Історичний та культурний контекст: традиції британської монархії

Культурологічною основою для проведення наукового дослідження тронної промови як ритуалізованої форми дискурсу є британська церемонія відкриття парламенту (State Opening of Parliament). Це найстаріший та найголовніший ритуал британської конституційної монархії, якому вже понад сім століть. Початок виголошення тронної промови на початку роботи Парламенту сягає приблизно XIV ст., коли сам монарх особисто починав та відкривав сесії, виголошуючи програму законодавчої діяльності на наступний рік [41, с. 97].

Саме історична формація цього ритуалу повністю пов'язана з розвитком, зміною політичної системи та відносини між короною, тобто монархією, й парламентом. Спочатку церемонія характеризувалась більш практичним характером. У XIV ст. монарх був керівником законодавчої гілки вдали та самостійно визначав роботу парламенту, його плани, проєкти та пріоритети [41, с. 104]. Однак, зі зміною важливості та скорочення королівського впливу та влади, а також становлення конституційної монархії, ритуал став більш символічним [там само].

Головною подією для становлення змісту сучасної церемонії була Громадянська війна XVII ст., коли відбулась зміна та перебудування монархії, а у 60-х рр. XVII ст. відновився ритуал відкриття парламенту, причому участь та вплив Корони у ньому був дуже скорочений та обмежений [41, с. 138]. Певна боротьба між королівською владою та парламентом відобразилась у історичній складовій церемонії – зачиненні дверей Палати громад перед монархом або його / її представником [41, с. 140]. Цей елемент апелює до подій 1642 р., коли король Карл I вирішив піддати варті п'ятох членів палати громад, покаравши за

державну зраду. Саме з того моменту було встановлено за правило, що монарх більше не входить до палати громад. А учасників, тобто членів Парламенту, буде викликати Gentleman Usher of the Black Rod (спеціальний посланець) [34]. Пізніше церемонія вже отримала сучасні риси. З'явився стандарт королівської промови, встановили чергу обов'язкових процесій та визначили ролі всіх учасників. У ХХІ ст. базові елементи залишились на своїх місцях і це підкреслює роль церемонії, стабільності, послідовності британських інституцій у майбутньому.

Якщо роздивлятися контекст ритуалу, то він виражає всі ключові цінності британського соціуму, повагу до традицій, баланс між монархією та демократією. Цей захід демонструє унікальність поєднання політичної системи та архаїчності, які мають сучасний зміст [34]. Та це все й наразі зберігає символіку при практичних трансформацій інституцій.

Отже, лінгвістичний аспект культурного контексту виражається в збереженні форм, та саме це надає особливість та урочистість проведенню церемонії відкриття Парламенту. Використання середньовічних форм та формул звертань, оголошень, кожен раз створює відчуття сакральності та відокремлює від звичності.

2.2. Опис основних етапів церемонії відкриття Парламенту

Церемонія відкриття британського Парламенту має чітко визначену структуру, де кожен аспект несе символічне значення та супроводжується певними, особливими елементами мовлення, пов'язаними з історичними та культурними подіями, які вплинули на сучасні умови мовленнєвих актів під час промов британських монархів. Надалі розглянемо кожен етап ритуалу, який являє собою знакову подію для британської лінгвокультурної спільноти й безпосередньо пов'язаний із лінгвістичною складовою.

2.2.1. Підготовчий етап та урочисте прибуття монарха. Перш за все, як і будь-яка церемонія, захід починається з підготовчих ритуалів на головній сцені подій – Вестмінстерському палаці. Одним з відоміших, є обшук

йоменською гвардією (Yeomen of the Guard) підвалів Парламенту як наслідок розкритої у 1605 р. Порохової змови [31, с. 269]. Зазначена процесія супроводжується наступним оголошенням: *The search of the cellars beneath the Houses of Parliament has been completed. All is well, Your Majesty* [33].

Центральною подією є прибуття монарха до Палацу. Уся процесія супроводжується військовими почестями, урочистими оголошеннями, традиційно це *Her Majesty the Queen has arrived at the Palace of Westminster* (для королеви Єлизавети) [33]; *His Majesty the King has arrived at the Palace of Westminster* (для короля Карла III) [там само]. У самому палаці кожен монарх вдягається у державну корону та мантию. Цей етап сам собі не потребує вербального супроводження, але його чітка послідовність, величні звернення та оголошення, надають сакральність, урочистість події [34].

Отже, початкові приготування не залишені без оголошень, звернень, навіть дій, які показують, що цей захід є найважливішим, найтрадиційнішим для британської культури та суспільства.

2.2.2. Виклик депутатів Палати громад. Згідно з ритуалом депутатів Палати громад викликають до палати лордів [34]. Цей етап відзначається символічними елементами та великою кількістю традиційних мовленнєвих формул. Королівська особа, монарх, наказує викликати Палату громад: *My Lord Chancellor, pray desire the attendance of the House of Commons* [34]. Це формулювання використовується вже кілька століть та визначає формальність прохання від королівської особи.

Розпорядник Чорної булави – посадовець, відповідальний за підтримання порядку у Палаті лордів (Gentleman Usher of the Black Rod) рухається до дверей Палати громад, але зустрічає їх демонстративно закритими перед ним. Він має постукати тричі державним жезлом, вимовляючи: *Mr Speaker, The Queen (or King) commands this honourable House to attend Her (His) Majesty immediately in the House of Peers* [33]. Спікер Палати громад відповідає ритуальним навантаженням наступну фразу, що й підкреслює незалежність нижньої палати від королівської

монархії: *I will acquaint the House with Your message* [33]. Після цього представники Палати громад вирушають до Палати лордів.

Отже, всі ці промови та фрази, використовують формальні та історично значущі формулювання, що перетворює церемонію на ритуал.

2.2.3. Тронна промова. Головним елементом є королівська промова “Speech from the Throne” або ще одна назва “The Queen`s Speech”/ “The King`s Speech” [45]. На цьому етапі монарх зачитує текст, де уряд вже виклав законодавчу програму на наступну сесію Парламенту. Промова починається клішованою фразою: *My Lords and Members of the House of Commons* [35] – ця формула показує, що обидві палати є важливими та в рівній мірі знаходяться під королівським патронатом.

Структура тронної промови має кілька наступних, обов’язкових елементів:

1. Вітальне слово та загальний огляд стану справ Сполученого королівства.
2. Представлення нових ініціатив, які треба обговорити на сесії, що її відкриває монарх.
3. Інформація про міжнародну політику та відносини з іншими країнами.
4. Висновки та заключні побажання до роботи Парламенту.

Кожен з цих розділів наповнений специфічними та особливими мовленнєвими актами (деклараціями, директивами, експресивами тощо). Наприклад: “*My Government will introduce legislation to...*” [35] – декларатив; “*I pray that blessing of Almighty God may rest upon your counsels...*” [35] – експресив.

Отже, тронна промова є кульмінаційним моментом церемонії відкриття Парламенту та концентрується навколо вербалізації урядових намірів, надаючи їм інституційну легітимність через згадку у промові монарха. Завдяки усталеній структурі та домінуванню декларативних і експресивних актів вона не просто повідомляє порядок денний сесії, а ритуально вводить його у політичну реальність.

2.2.4. Завершення церемонії. Після завершення промови, монарх, тобто королівська особа, залишає Палату лордів в урочистій процесії. Заклучні слова, за багатовіковою традицією, каже лорд-канцлер: *My Lords, you may now disperse to your several places of abode* [35]. Депутати Палати громад повертаються та спікер інформує їх про зміст промови та хід її обговорення.

Отже, сам процес цієї церемонії насичений ритуальністю, традиційністю, формальністю. Кожна фраза чи взагалі спілкування між членами палат та монархом, наповнено архаїстичністю але в той самий час, ця мова актуальна на кожне століття.

2.3. Символіка та ритуальні дії

В цій церемонії, та не тільки в її відкритті, є багато символічних елементів. Всі вони мають культурно-історичне коріння та значення, й відображаються в мовленнєвих практиках учасників даного ритуалу.

2.3.1. Корона та регалії. Імперська державна корона (Imperial State Crown) [44] – найголовніший центральний символ церемонії. Надягання корони завжди мовчазне, це підкреслює сакральність королівської влади. У промові монарх завжди використовують формули, що звеличують королівську владу, як божественну: *...by the Grace of God* або *...under Divine Providence* [33]. Але не тільки корона є елементом, скіпетр та держава, також мають свою символіку та знаходять свої місце у формулах. Наприклад: *I pray that the blessing of Almighty God may rest upon your counsels* [33], що показує характер монархічної інституції.

2.3.2. Архітектурне оформлення та просторова організація. Архітектура, простір завжди надає певний характер атмосфері. Палата лордів, має готичне обрамлення, темно-червоні меблі, що й створює відчуття сили, влади. Сам трон, який спеціально піднятий над поверхнею, символізує зверхність

влади, її вертикаль, а також, впливає на спілкування- додає зверхність, як з висоти трону спілкується монарх [27, с. 163].

Не менш важливе й розташування учасників процесу: лорди завжди справа – це показує наближеність до влади, та представництва «зверху», єпископи зліва – оскільки вони є ближче до звичайних людей, тобто «нижче» на соціальних сходах, а депутати палати громад стоять, щоб продемонструвати їхню роль «простих людей». У залежності від такого розташування, визначається порядок звертань, номінацій : *My Lords and Members of the House of Commons* [35] – тут навіть порядок слів видає важливість та порядок всіх задіяних членів церемонії.

2.3.3. Церемоніальні предмети та їхня вербалізація. Одним з центральних предметів церемонії відкриття парламенту є булава (Black Rod), чиє використання завжди супроводжується мовленнєвими діями. Стукання три рази у двері нижньої палати – це невербальний еквівалент виклику від королівських осіб. Королівська особа, монарх, не просто щось каже, він / вона виголошує та декларує в цей момент, наприклад, перед зачитування тронної промови має бути здійснено наступне оголошення: *Her Majesty will now read the Speech from the Throne* [45]. Використання трону, з якого монарх здійснює проголошення промови, підкреслює урочистість події.

2.3.4. Символіка кольорів та їх вербальне втілення. Кольори частіше за все допомагають скласти певну думку чи відношення про той чи інший предмет, об'єкт чи навіть людину. Тому під час церемонії відкриття Парламенту та проголошення тронної промови вони є незамінною складовою. Переважає, звичайно, червоний колір, що символізує королівську владу та знаходить своє відображення в підсиленні епітетами: власних назв на кшталт *the Crimson Chamber; the Red Chamber* [27, с. 19]. З іншого боку, в Палаті громад переважає зелений колір, що викликає асоціації з народним представництвом, наприклад *the Green Benches* [27, с.18].

Висновки до розділу 2

1. Церемонія відкриття Парламенту є одним із найупізаніших й найстабільніших політичних ритуалів Сполученого королівства, що втілює історичну перспективу британської монархії від середньовіччя до XXI століття і віддзеркалює еволюцію влади від абсолютного суверена до конституційно обмеженої монархії.

2. Потужний історичний шар ритуальних формул, у т.ч. мовленнєвих, і дій є не застарілим, а являє собою відбиток політичної пам'яті: у зачиненні дверей Палати громад, у виклику через розпорядника чорної булави, у розподілі простору Палати лордів і Палати громад зафіксовано і матеріалізовано конфліктність, компроміси та перерозподіли влади, що відбувалися протягом XVII–XX ст.

3. Британський політичний інститут монархії відтворює власну легітимність не лише через норми права, а і через вербально-символічні процедури, в яких смисл продукується як через слово (іллокутивна сила формул), так і через матеріальні індекси влади (трон, булава, корона, просторова ієрархія).

4. Структурованість і повторюваність етапів (підготовка – виклик членів Палати громад – тронна промова – завершення) творить спільний для усіх учасників ритуалізований дискурс із вербальною, невербальною та надвербальною складовими.

5. Усе символічне навантаження атмосфери, кольорів, наявність символів влади, змушує почувати ієрархію, положення, роблячи при цьому всю цю церемонію лексико-візуальною форою ритуалу.

РОЗДІЛ 3. ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ РИТУАЛУ ВІДКРИТТЯ ПАРЛАМЕНТУ

3.1. Формульність та повторюваність: традиційні звертання

Однією з найважливіших характеристик ритуалізованого дискурсу тронної промови є *формульність*. Формульність визначаємо як використання постійних, сталих, специфічних мовних виразів або зворотів [11, с. 267], які у виконуваному дослідження є притаманними тільки промовам британських монархів і є повторюваними із століття в століття майже без змін. Така формульність є спеціальною, бо вона виконує важливі комунікативно-соціальні функції [21, с. 172]. Нижче розглянемо форми звертання й архаїчні мовні форми як утілення формульності дискурсу тронної промови й прослідкуємо певну еволюцію формульних виразів.

3.1.1. Традиційні формули звертання. У проаналізованих промовах зафіксовано одні й ті самі стабільні формули, що використовуються протягом багатьох років. Наприклад, стандартне звернення *My Lords and Members of the House of Commons* [45] використовується вже як три століття та обов'язковим та незамінним елементом вступної частини промов.

Будова звертання відображає ієрархію Парламенту, як було вказано у попередньому розділі. Присвійний займенник *My* підкреслює особливий зв'язок монарха з його підлеглими та його патронат над законодавчою владою.

Архаїзм *Pray be seated* [45] використовується для збереження середньовічної формули в сучасній комунікації та ритуалі. Дієслово *pray* не носить сучасне значення «молитися», а використовується в своєму вторинному застарілому значенні як більш ввічлива форма прохання.

Вважаємо за необхідне проаналізувати формульний викликчленів Палати громад фразою *Mr Speaker, The Queen (The King) commands this honourable House to attend Her (His) Majesty immediately in the House of Peers*» [45], яка є не менш

стабільною, адже використовується вже протягом не одного століття. Використання дієслова *commands* потрібно лише для того, щоб підкреслити умовну владу королівської особи, хоч це і є церемоніальним актом, а епітет *honourable House* відображає повагу монарха до Парламенту.

Отже, кожне слово британської королівської влади, має свій певний ритуальний сенс, хоча вони і мають застаріле значення, навіть сьогодні вони є актуальними для реалізації ритуалізованого дискурсу тронної промови.

3.1.2. Архаїчні мовні форми та їхні функції. Збереження архаїстичних форм виконує певні функції [16, с. 174], у т.ч. в дискурсі тронної промови:

- сакралізація дискурсу – використання застарілих словесних форм відокремлює ритуальне спілкування від повсякденного, надаючи особливий сенс: *doth, hath, whereof* [36] створюють відчуття урочистості;

- демонстрація спадку – такі елементи, надають розуміння нерозривного зв'язку між минулим та теперішнім, та показує легітимність інституцій через їх історичне походження;

- ритуальна ідентифікація – особливі мовні форми дозволятимуть особам, задіяним в спілкуванні та навіть глядачам налаштуватись на потрібну атмосферу та тип сприйняття.

У тронних промовах Єлизавети II зафіксовано наступні архаїстичні форми:

I lay before you (замість, наприклад, *I present to you*) [45].

It is my hope and prayer [45].

May the blessing of Almighty God rest upon your counsels [45].

Отже, наведені формули є безпосередньою реалізацією функції архаїзації дискурсу, оскільки застарілі словесні конструкції сакралізують повідомлення, надають йому відтінку піднесеності й відмежовують ритуальне мовлення від повсякденного. У такий спосіб тронна промова не лише демонструє історичний спадок та інституційну спадковість монархії, а й забезпечує ритуальну ідентифікацію, налаштовуючи аудиторію – членів Парламенту й усіх, хто спостерігає за церемонією, на церемоніальний спосіб сприйняття.

3.1.3. Еволюція формульних виразів. Як було вказано в перших частинах цього розділу, ритуалізований дискурс вважається стабільним, але деякі форми все одно зазнають змін, оскільки в ритуалізованому дискурсі тронної промови відбиваються соціокультурні трансформації суспільства Великої Британії.

Перша зміна, якої зазнала промова британського монарха, це заміна звертання *My Lords, and Gentlemen of the House of Commons* на *My Lords and Members of the House of Commons*. Ця зміна продемонструвала зміну у представницькому складі виборної палати Парламенту, коли право бути обраними отримали представники середнього та робітничого класів, а не лише титулованого й нетитулованого дворянства, а також пізніше й певної гендерної рівності, адже жінки отримали як право голосу, так і право бути обраними до складу депутатів, а у випадку перемоги їхньої партії право увійти в уряд або навіть очолити його, як у випадку Маргарет Тетчер (Консервативна партія), Терези Мей (Консервативна партія), Ліз Трасс (Консервативна партія).

Клішовані фрази із релігійною семантикою взагалі втрачають свою важливість і не використовуються в основній частині промови. У ХІХ ст. посилення пов'язані з релігією були необхідним атрибутом кожного абзацу промови. Наразі такі формули є лише на початку (звертання до членів Палати лордів) та в кінці тексту (завершальне речення, що містить побажання плідної роботи), наприклад, відповідно:

And I shall continue to rely, under Divine Providence, alike on the loyalty of my people, and on your energy and wisdom, to sustain the constant efforts of the Crown to discharge the duties, to uphold the rights, and to defend the honour of the Empire [55].

Pray be seated [45].

May the blessing of Almighty God rest upon your counsels [45].

Отже, попри загальну стабільність ритуалізованого дискурсу, тронна промова британського монарха виявляє чутливість до суспільних трансформацій, що відбивається у зміні добору адресних формул відповідно до еволюції

соціального складу Палати громад та поступовому нівелюванні релігійно-маркованих кліше, які нині збережені лише на структурних периферіях тексту.

3.2. Типові мовленнєві акти в дискурсі тронної промови

Як ритуал, відкриття парламенту має певну специфіку уживання мовленнєвих актів к тронній промові монарха, що відрізняються своїми іллокутивними функціями та прагматичними ефектами. Виходячи із логіки дослідження класифікуємо дані акти, щоб розкрити їхній потенціал у творенні механізму ритуалізованого дискурсу.

3.2.1. Декларативи в королівських промовах. Декларативи – це найчисленніша та найрозповсюдженіша група мовленнєвих актів у королівських промовах. Їх функціонування потрібне для зміни дійсності через сам факт проголошення мовленнєвого акту чи відрізка промови, в якому він розташований. Вони є ключовими аспектами для розуміння перформативної складової ритуалу відкриття Британського парламенту.

Декларації про наміри та рішення уряду використовуються на основі стандартних формул майбутнього часу активного і пасивного стану із допоміжним дієсловом *will* або простого теперішнього часу (the Present Simple Tense):

My Government will introduce legislation to... [37].

A Bill will be brought forward to... [37].

Proposals will be brought forward for... [37].

I lay before you the measures which my Government intends to bring forward [35].

Ці фрази, не тільки інформують про наміри та майбутні дії, але на офіційному рівні доносять оголошення урядових програм і надають їм легітимності через авторитет монархії.

Декларації про державні пріоритети завжди формулюються через обов'язкове уживання присвійного займенника *my*:

My Government is committed to... [35].

It remains my Government's priority to... [35].

З іншого боку декларації про відкриття сесії носять більш формульний характер. Фрази на позначення відкриття сесії, демонструють ввічливість та формальність осіб, які залучені у церемонію:

I now declare this session of Parliament open [35].

Декларативні мовленнєві акти у тронній промові становлять домінуючий інструмент вербалізації планів урядових дій, оскільки через стандартизовані граматичні моделі вони не просто інформують про наміри, а формально легітимізують політичні пріоритети та ритуально розпочинають нову парламентську сесію.

3.2.2. Директиви у ритуальному контексті. Директиви в ритуалізованому дискурсі завжди специфічні, адже вони виконують саме церемоніальну функцію. Церемоніальні накази завжди складаються з традиційних формул; їхнє виконання становить частину церемонії відкриття нової сесії Парламенту:

Pray be seated [54].

My Lord Chancellor, pray desire the attendance of the House of Commons [53].

Законодавчі директиви завжди стосуються парламенту, як інституції, причому в цих мовленнєвих актах також реалізується стратегія позитивної ввічливості залучення мовця і слухача у дію [14, с. 137] та стратегія негативної ввічливості імперсоналізація за допомогою форм пасивного стану. Наприклад, відповідно:

I invite you to consider these proposals [35].

Parliament will be asked to approve... [35].

Директивні висловлення у тронній промові є формалізованими церемоніальними наказами, які через усталені формули та стратегії позитивної й

негативної ввічливості не лише координують процедуру ритуалу, а й інституційно впорядковують адресатів як учасників політичної дії.

3.2.3. Експресиви та їх ритуальна функція. Експресиви в королівських промовах потрібні саме для встановлення емоційного контакту з оточуючою аудиторією та як демонстрація королівської турботи про громадян. У тронній промові нами зафіксовані:

- формули вдячності

I am grateful to all those who... [35].

My Government recognizes the valuable contribution of... [35].

- вирази співчуття

My thoughts are with those who have suffered... [52].

I share the concerns of my people about...” [52].

- побажання успіхів

I pray that the blessing of Almighty God may rest upon your counsels [53];

May your deliberations be guided by wisdom and conducted in harmony” [35].

Експресиви в тронній промові через формули вдячності, співчуття й побажання налагоджують емоційний контакт із аудиторією та ритуально підтверджують емпатичну солідарність монарха з громадою. Вони є обов’язковими для ритуалу, бо вони демонструють людяність монархів.

3.2.3. Перформативи у промові монарха. Перформативи також наявні у ритуалізованому дискурсу та становлять його основну частину [12, с. 182], адже саме вони можуть перетворювати соціальну реальність через мовленнєві дії. У виборці прикладів мовленнєвих актів були зафіксовані:

- експліцитні перформативи як найрозповсюдженіші й найбільш виразливі висловлювання з експліцитно вираженою іллокутивною спрямованістю. Наприклад, *I declare this session of Parliament open* [51] – декларативний перформатив, так як змінює статус сесії британського парламенту не «закрита», а «відкрита». Використання та дія цього перформативу

реалізуються через повноваження монарха. *I invite Parliament to consider [35]* – перформатив-запрошення, бо зобов’язує парламент розглянути запропоновані заходи.

- імпліцитні перформативи також присутні у королівських промовах; в них іллокутивна сила виражається через контекст та суть фраз.

Імпліцитні перформативи можуть бути презентаційними: *The following Bills will be laid before you [35]* (= я оголошую про це); *My Government will bring forward proposals [35]* (=я даю завдання уряду); це можуть бути мерформативи оцінки: *This remains a priority* (=я це обіцяю); *My Government is committed to these principles [35]* (=я це підтверджую).

Треба також зазначити, що має випрацьовуватись успішність перформативних актів у ритуалі й на це потрібні наступні умови:

1. Інституційний авторитет, адже монарх має легітимне право відкривати сесії та затверджувати урядові програми.

2. Ритуальний контекст – церемоніальна, ритуальна обстановка зумовлює функціонування перформативів.

3. Оточення – присутність учасників церемонії може забезпечити визнання мовленнєвих актів.

4. Медіа-використання –трансляції чи записи посилюють перформативний ефект.

3.4. Лінгвокультурологічні особливості: взаємодія мови і традицій

Встановлено, що ритуалізований дискурс – це приклад взаємодії мови та культури, саме в ньому лінгвістичні засоби потрібні не тільки для спілкування, але й для збереження культури, традицій та цінностей [1, с. 162].

3.4.1. Культурно-специфічна лексика. Після здійснення розширеного аналізу королівських промов, виявлено, що в них наявні лексичні одиниці з

особливостями, що можуть відображати не тільки культурні аспекти [40, с. 107], але й навіть політичні [42, с. 67].

Конституційна термінологія:

1. Crown – символ державності та спадку.
2. Parliament – символ національного суверенітету та демократичних поглядів держави.
3. Commons – символ народу та його представництва.
4. Peers – символ історії, аристократії та цінностей поколінь.

Ритуальна лексика:

1. State Opening – державна дія найвищого, пріоритетного рівня.
2. Speech from the Throne – промова як прерогатива королівської влади.
3. Royal Assent – королівська санкція як елемент законотворчості.

Також королівська промова не позбавлена метафор, що дуже добре виражають особливості британського мислення [40, с. 100]. Це метафори шляху *the path forward, the journey ahead, moving forward together*[35]; метафори будівництва *building a stronger society, laying the foundations, constructing a better future* [35]; метафори сім'ї *our national family, the United Kingdom as our common home, communities across our nation* [35], які підсилюють враження єдності монарха з народом через обраними народом парламентарів.

3.4.2. Аксіологічні компоненти. Ритуалізований дискурс завжди транслює систему цінностей, ідентичність будь-якої культури [40, с. 103], й дискурс тронної промови не є виключенням. У цих промовах наявні наступні аксіологічні компоненти, що характеризують саме британську лінгвокультурну спільноту:

1. Традиціоналізм – посилення *our traditions, time-honoured customs, constitutional heritage* [35];
2. Поміркованість – використання не жорстких модальних конструкцій: *it is hoped, where possible, appropriate* [35];
3. Інклюзивність – постійне ствердження єдності королівства : *across England, Scotland, Wales and Northern Ireland* [35];

4. Обов'язок перед нацією та служіння народу: *in service to the people*», *dedication to duty* [35].

Таким чином встановлено, що культурно-специфічна лексика та аксіологічно марковані одиниці у тронній промові функціонують не лише як номінативні елементи політичної реальності, а й як засоби символічної репрезентації цінностей британської лінгвокультурної спільноти, актуалізуючи історичні смисли, політичні ідентифікації та концепти національної єдності.

3.5. Універсальні та національно-специфічні елементи британського політичного ритуалізованого дискурсу тронної промови

Британський ритуалізований політичний дискурс є спорідненим із дискурсами цього жанру інших лінгвокультурних спільнот; мовленнєві акти аксіологічні та метафоричні засоби присутні в будь-якій культурі, але в своїй особистій традиційній та культурній інтерпретації. Вважаємо, що між британським ритуалізованим політичним дискурсом й дискурсами європейських лінгвокультурних спільнот існують подібності та відмінності.

Подібності:

1. урочиста та піднесена лексика;
2. формульність висовлень;
3. перформативність мовленнєвих актів;
4. символічне навантаження.

Відмінності:

1. менша кількість архаїзмів;
2. сучасна стилістика;
3. переважання народності, але не патронату.

Завдяки порівняльному аналізу, можна виділити універсальні елементи:

- Формульність та повторюваність;
- Перформативність;
- Урочистість;

- Символічне навантаження;
- Прояв національної ідентичності.

Риси британського ритуалізованого дискурсу:

- Консервативність мовних форм;
- Архаїчність;
- Монархічна символіка;
- Ритуальна театральність;
- Сакральне забарвлення.

Отже, британський ритуалізований політичний дискурс одночасно відтворює універсалії жанру (формульність, перформативність, символічність) і демонструє специфічні ознаки власної традиції (консервативність, архаїчність, монархічна символіка), що відрізняє його від сучасніших європейських моделей.

Висновки до розділу 3

1. Наявні в тронній промові архаїчні елементи та історично мотивовані мовні конструкції сакралізують висловлення, підвищують ступінь урочистості і чітко відмежовують ритуальну комунікацію від буденної мови. Завдяки архаїчним елементам тронна промова репрезентує інституційну пам'ять монархії і тим самим легітимізує сучасні політичні практики через безперервність традицій; у мовному вимірі це забезпечує відчуття спадковості та історичної неперервності інституційних повноважень.

2. Попри загальну інваріантність ритуальної форми, тронна промова реагує на соціокультурні зміни: еволюція адресних формул відображає трансформацію соціального складу Палати громад, а релігійні кліше поступово редукуються до периферійних позицій тексту.

3. Декларативи в тронній промові виступають ключовим перформативним інструментом: через стандартизовані граматичні моделі вони не тільки повідомляють про наміри уряду, а й формально впроваджують політичні пріоритети, надаючи їм державної та ритуальної значущості.

4. Директивні акти у ритуалізованому дискурсі мають чітко регламентований церемоніальний характер; усталені формули та комбіновані стратегії ввічливості одночасно координують процедуру і встановлюють ролі учасників як суб'єктів інституційної дії.

5. Експресиви, культурно-специфічна лексика та аксіологічні маркери (подяка, співчуття, метафоричні моделі, назви інституцій і регалій) функціонують як символічний код тронної промови: вони консолідують емоційний зв'язок монарха зі спільнотою, кодують національні цінності і транслують у мовній формі конституційні та культурні ідентифікації.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Після проведення дослідження на тему «Семантика та прагматика ритуалізованих промов британських монархів» було досягнуто мету роботи – здійснено повноцінний аналіз тронної промови як особливої форми інституційного дискурсу та прикладі виступів британського монарха на церемонії відкриття сесії парламенту. У роботі підтверджено, що ритуалізовані промови монархів становлять складну лінгвопрагматичну систему, де мова виконує комунікативні, символічні, соціальні, культурні ролі.

У першому розділі закладено теоретичне підґрунтя та визначені поняття дискурсу, його ритуалізованого варіанту, а також мовленнєвого акту як ключової одиниці ритуалізованого політичного дискурсу. Номенклатура мовленнєвих актів була побудована з урахуванням доробку Дж. Остіна та Дж. Сьорла. Опис лінгвопрагматичної складової дослідження здійснювався з урахуванням доробку зарубіжних та вітчизняних лінгвістів, у т.ч. представників Харківської школи.

У другому розділі був зроблений аналіз аспектів самої церемонії відкриття нової сесії Британського парламенту – його історичного, культурного та лінгвістичного контексту. Встановлено, якими саме елементами виділяється церемонія, предмети, вербальні та невербальні та надвербальні знаки й символи.

У третьому розділі був здійснений лінгвістичний аналіз тронних промов монархів сучасності й виділено всі типові для них мовленнєві акти декларативи, директиви, перформативи та експресиви, які впливають на семантикопрагматичну структуру ритуалізованого британського дискурсу. Окрема увага приділена лінгвокультурологічним аспектам ритуалізованого дискурсу. Тронна промова британських монархів сприяє збереженню культурних традицій, уособлює спадкоємність та стабільність державних інститутів.

Узагальнюючи отримані результати, можна стверджувати, що ритуалізовані промови британської монархії є прикладом поєднання інституційного дискурсу та традицій. Перспективним напрямом розвідок вважаємо аналіз різних жанрів ритуалізованого політичного дискурсу в діяхронії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Морозова І. І., Коряк О. С. Послання Президента США «Про стан країни» як ритуалізований тип політичного дискурсу. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2025. № 1 (27) С. 162–171. DOI <https://doi.org/10.32782/2617-3921.2025.27.162-171>
2. Павленко А. Г. Поняття дискурсу. *Актуальні питання філології та методики викладання мов*. 2020. Випуск 3 (15), Ч. 1. С. 129–136
3. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. К. : Видавничий центр «Київський університет», 1999. 307 с.
4. Сушко-Безденежних М. Г. Лінгвопрагматика конституційного дискурсу Німеччини: діахронічний аспект: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2016. 293 с.
5. Юрченко М. В. Поняття дискурсу з точки зору сучасної лінгвістики: трактування та класифікація політичного дискурсу. *Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації: Зб. студ. наук. роб.* 2020. № XV. С. 312–316.
6. Шевченко І. С. Дискурс і когнітивно-комунікативна парадигма лінгвістики. *Мова. Людина. Світ. До 70-річчя проф. М. Кочергана : зб. наук. ст.* Київ : Вид. центр КНЛУ, 2006. С. 148–156.
7. Шевченко І. С. Мовленнєвий акт і дискурс в когнітивно прагматичному та історичному ракурсі. *Переклад у наукових дослідженнях Харківської школи: кол. монографія*. Вінниця: Нова книга, 2013. С. 117–134.
8. Austin J. L. *How to Do Things with Words*. Harvard University Press, USA, 1975. 168 p.
9. Bach K., Harnish R. *Linguistic Communication and Speech Acts*. Cambridge, Massachusetts, and London, England : MIT Press, 1979. 327 p.
10. BBC Archive. State Opening of Parliament: Historical Records and Broadcasts. URL : <https://www.bbc.com/search?q=state+opening+of+parliament&edgeauth=eyJhbGciOiAiSFMyNTYiLCJkaWQiOiJjogIkpXVCJ9.eyJrZXkiOiAiZmFz>

27. Jenkins H. Westminster Abbey. Yale Univ. Press, 2008. 224 p.
28. Kövecses Z. Metaphor: A Practical Introduction. Oxford: OUP, 2010. 375 p.
29. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. Chicago Univ. Press, 1980. 256 p.
30. Leech G. Principles of Pragmatics. Longman, 1983. 250 p.
31. Literary Devices. Definition and Examples of Literary Terms. URL: https://literarydevices.net/tricolon/?utm_source (last accessed: 30.09.2025).
32. Official Archives of UK Parliament. State Opening of Parliament –Records and Transcripts. URL : <https://www.parliament.uk/business/publications/parliamentary-archives/> (last accessed: 20.09.2025).
33. Oxford English Dictionary Online. The historical English dictionary. URL : <https://www.oed.com/?tl=true> (last accessed 1.10.2025).
34. Oxford Reference URL : <https://www.oxfordreference.com/> (last accessed 1.10.2025).
35. OnlyArt. Дискурс: URL <https://onlyart.org.ua/dictionary-literary-terms/dyskurs/> (дата звернення: 23.09.2025).
36. Parliamentary Debates (Hansard). Transcripts of State Opening Speeches. URL : <https://www.parliament.uk/about/faqs/house-of-lords-faqs/lords-stateopening/> (дата звернення: 12.09.2025).
37. Rai Sh. M. Analysing Ceremony and Ritual in Parliament. *The Journal of Legislative Studies*. 2010. No16, Vol.3. P. 284–297.
38. Searle J. R. Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language. Cambridge : CUP, 1969. 203 p.
39. Stallybrass P., White A. The Politics and Poetics of Transgression. Cornell Univ. Press, 1986. 220 p.
40. The Oxford English Dictionary: Historical Thesaurus. URL : <https://www.oed.com/information/about-the-oed/historical-thesaurus-of-the-oed> (last accessed 23.09.2025)
41. The Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law. Oxford : OUP, 2012. 1295 p.

42. The Routledge Handbook of Language and Identity. London, NY : Routledge, 2016. 601 p.
43. Tannen D. Talking Voices: Repetition, Dialogue, and Imagery in Conversational Discourse. Cambridge : CUP, 1989. 240 p.
44. The Royal Collection Trust. The Crown and Regalia: Imperial State Crown. Royal Collection publications, 2012. 17 p.
45. King's and Queen's Speeches 1950-2004. URL : <https://www.parliament.uk/business/publications/parliamentary-archives/archives-faqs/records-frequently-asked-questions/queens-speech-dates/> (last accessed: 15.09.2025)
46. Turner V. The Ritual Process: Structure and Anti-Structure. Routledge, 1996. 232 p.
47. Van Dijk T. A. Discourse as Structure and Process. London : Sage Publications, 1997. 368 p.
48. Van Leeuwen T. Discourse and Practice. Oxford :OUP, 2008. 192 p.
49. Van Leeuwen T. Speech, Music, Sound. Palgrave Macmillan, 1999. 240 p.
50. Wodak R., Meyer M. Methods of Critical Discourse Analysis. Sage, 2009. 216 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

51. Charles III. *King's Speech (State Opening of Parliament)*. 17 July 2024. Hansard. URL : <https://hansard.parliament.uk/commons/2024-07-17/debates/2D7D3E47-776E-4B81-8E2A-7854168D6FED/King%E2%80%99SSpeech> (last accessed: 12.09.2025).
52. Elizabeth II. *Queen's Speech (State Opening of Parliament)*. 27 May 2015. URL : <https://www.gov.uk/government/speeches/queens-speech-2015> (last accessed: 12.09.2025).
53. Elizabeth II. *Queen's Speech (State Opening of Parliament)*. 14 October 2019. URL : <https://www.gov.uk/government/speeches/queens-speech-2019> (last accessed: 12.09.2025).
54. Elizabeth II. *Queen's Speech (State Opening of Parliament)*. 10 May 2022. URL : <https://www.gov.uk/government/speeches/queens-speech-2022> (last accessed: 12.09.2025).
55. Queen Victoria – 1872 Queen's Speech. URL: <https://www.ukpol.co.uk/queen-victoria-1872-queens-speech/> (last accessed: 12.09.2025).

ABSTRACT

**of the MA thesis “Semantics and Pragmatics of Ritualized Speeches of British Monarchs” (Kharkiv, 2025) written by Valeriia Avdieienko
(research advisor – I.I. Morozova, PhD)**

One of the central trends in contemporary linguistics is the study of taxonomy and functioning of discourse types, including institutional and ritualised ones; the latter is fundamental for cultural identification of a nation and integrates linguistic, pragmatic, and civilisational dimensions of communication. The present research is motivated by the pragmatic turn towards examining discourse as a means for sustaining cultural tradition and for structuring socially sanctioned forms of interaction. Within this framework, this MA project addresses the throne speeches delivered by British monarchs as a paradigmatic manifestation of ritualised political discourse which establishes its relevance.

The aim of the study is to perform a linguistic analysis of the ritual of the State Opening of Parliament. To achieve this aim, the following tasks were set and accomplished: to establish the theoretical foundations of ritualised political discourse; to describe the State Opening of Parliament as a socio-linguistic phenomenon reflected in the communicative practices of its principal participants, including the monarch; to identify the semantic dimension of the Speech from the Throne in its formulaic and culturally specific components; and to analyse its pragmatic dimension through the inventory of speech acts recurrently instantiated in this genre.

The object matter of the research is the discourse of the British monarch's Speech from the Throne, the subject matter being semantic and pragmatic aspects of its ritualisation, i.e., formulaic and culturally specific lexical items and recurrent speech acts. The research material consists of segments of Speeches from the Throne that contain such elements, extracted by continuous sampling from official transcripts of monarchs' speeches at the State Opening of Parliament and from descriptions and protocols of parliamentary ceremonies. The methodology includes discourse analysis, speech act analysis, and contextual analysis.

The theoretical significance of the thesis lies in advancing the understanding of British ritualised political discourse as a distinctive form of institutional communication, and in refining the taxonomy of speech acts typical for ritualised discourse. The practical value of the findings is their applicability in courses on theoretical grammar (discourse theory), stylistics (lexical stylistic devices), and British studies (political system of the UK), as well as in theoretical underpinnings of students' research projects. The scientific novelty of the thesis consists in the comprehensive examination of formulaic, culturally specific, and speech-act realisations within the framework of Speech from the Throne as a ritualised genre of discourse.

The first chapter lays theoretical foundations of the research and specifies the concepts of discourse, its ritualised type, and the speech act as the key operational unit of ritualised political discourse. The taxonomy of speech acts was constructed with reference to the work of J. Austin and J. Searle. The description of the linguo-pragmatic dimension of the study draws upon both international and Ukrainian scholars, including the contributions of the Kharkiv linguistic school.

The second chapter provides an analysis of the ceremony of the State Opening of Parliament, focusing on its historical, cultural, and linguistic context. It establishes the salient elements that constitute the ceremony, including objects, verbal, non-verbal, and supra-verbal signs and symbols.

The third chapter offers a linguistic analysis of Speeches from the Throne delivered by contemporary monarchs and identifies all recurrent types of speech acts – declaratives, directives, performatives, and expressives – that shape the semantic and pragmatic architecture of British ritualised discourse. Special attention is paid to linguocultural aspects of ritualised discourse. The British monarch's Speech from the Throne contributes to the preservation of cultural tradition and embodies the continuity and stability of state institutions.

The main results of this MA project were presented at the Students' Scientific Conference of the Department of English Philology and Foreign Languages Teaching Methods at V. N. Karazin Kharkiv National University (19 November 2025).